

Universalus dizainas - Naujovė, tampanti būtinybe

Justina Jakštienė, CPVA

Kuriame
Lietuvos ateitį

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Kokie teisės aktai reglamentuoja Horizontaliuosius principus, Universalų dizainą?

Pagrindiniai LT dokumentai:

- Partnerystės sutartis, Nacionalinė pažangos programa.
- 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, PAFT.
- 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos administravimo taisyklės.

Pagrindiniai ES, JT teisės aktai:

- Bendrasis Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 1303/2013 – 7 ir 8 str.
- ES pagrindinių teisių chartija, Europos Žmogaus teisių konvencija, Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija.
- Sektorinės direktyvos.

Kas yra Universalus dizainas?

Universalus dizainas – gaminių ir aplinkos forma, kai jais be specialaus pritaikymo gali naudotis vaikai, suaugę, vyrai, moterys, senyvo amžiaus asmenys, neįgalieji, įvairių tautybių ir kitų grupių žmonės. (LR Statybos įstatymas, 2 str. 109 p.).

Universalus dizainas – tai toks dizainas, pagal kurį suprojektuota aplinka, produktai ar paslaugos yra lengvai pasiekiami, suprantami ir gali būti naudojami visų žmonių, nepaisant jų amžiaus, dydžio ir galimybių. (PFSA)

UD ypač svarbus kuriant e-paslaugas, vystant įvairias e-informacijos pateikimo formas, kuriant rinkodaros ir komunikacijos kampanijas, vystant IT sistemas. Taip pat ir tobulinant veiklos procesus, mokymo metodus ir t.t.

Kas yra Universalus dizainas?

UD neiškiria konkrečių žmonių grupių, pvz. su judėjimo negalia ir nekuria būtent jiems skirtų ar pritaikytų įėjimų į patalpas, takelių, prietaisų. Viskas yra projektuojama taip, kad būtų patogiu naudotis visiems, įskaitant ir sunkiai judančius, sunkiai matančius, sunkiai besiorientuojančius žmones.

Universalus dizainas ≠ Aplinkos pritaikymas neįgaliesiems

<http://www.bridgetowndesign.com/single-post/2014/08/06/Question-from-Mary-Universal-Design-pt-2>

Kam svarbus Universalus dizainas?

VAIKAMS

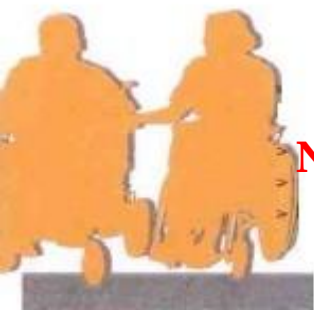
**ŽMONĖMS SU
LAGAMINAIŠ /
SUNKIAIS
KREPŠIAIS**

**VYRESNIO
AMŽIAUS
ŽMONĖMS**

DVIRATININKAMS

**JUDĖJIMO
NEĮGALIESIEMS**

ALERGIŠKIEMS

**TĖVAMS SU
KŪDIKIAIS**

**BESINAUDOJANTIEMS
VISUOMENINIŲ
TRANSPORTU**

**ŽMONĖMS SU
VAIKŠYNĖMIS**

TURISTAMS

**REGĖJIMO IR KT.
NEĮGALIESIEMS**

**DARŽELIO/MOKYKLOS
AUKLĖTOJOMS**

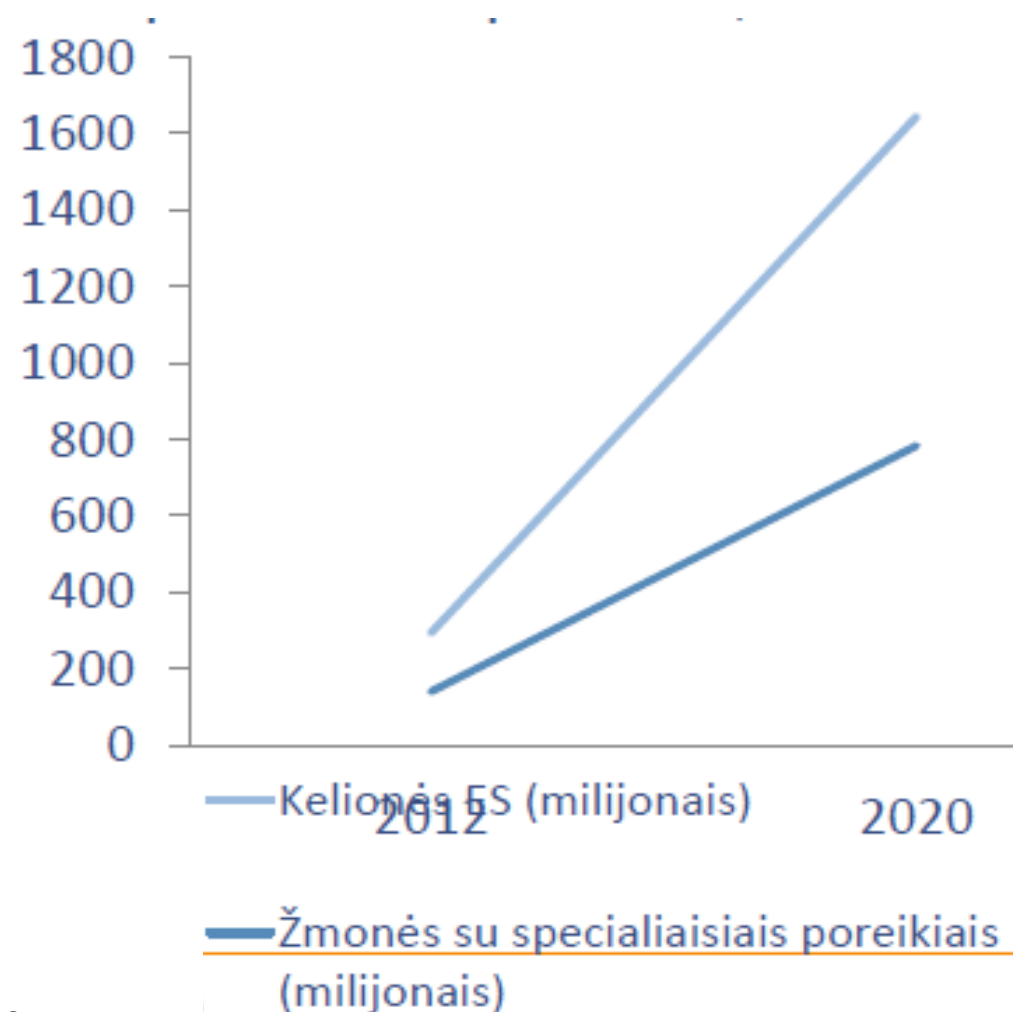
Kodėl universalus dizainas toks svarbus?

Gyventojų demografiniai pokyčiai Lietuvoje ir Europoje

Europos Komisijos išleistoje senėjimo ataskaitoje (Ageing Report 2018) konstatuojama, kad pagyvenusių žmonių populiacija sparčiai auga, o **vyresni nei 60 metų žmonės ES sudarys 22% bendrosios populiacijos 2050 m.** Lietuvoje – jau 2040 m.

ES kelionių mastai auga, taip pat auga ir kelionių, kai keliauja žmonės su specialiaisiais poreikiais, skaičius.

Kasmet žmonių su specialiaisiais poreikiais ES pagausėja **1,2%**.

Prieinamo turizmo potencialas

Vidutinės turisto išlaidos (2014)

Grupė	Išleidžia dienos kelionei	Išleidžia kelionei su nakvyne
ES vidurkis	65	341
Neįgalieji	74,7	796
Pagyvenusieji	81,6	852

Šaltiniai: Eurostat, projekto 2016-1-PT01-KA202-022826 duomenys

Turizmo infrastruktūros prieinamumas

Prieinamumo tyrimas turizmo sektoriuje

- 36 % nekeliauja, nes siūlomos paslaugos neprieinamos
- 48 % keliautų, jei siūlomos paslaugos būtų labiau prieinamos
- 62 % sutiktų mokėti daugiau už siūlomas prieinamas paslaugas
- 17 % vyko į užsienį, nes ten paslaugos buvo labiau prieinamos

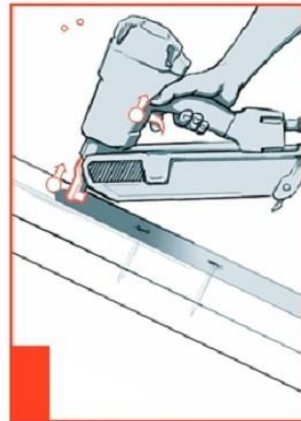
Federal ministry of Economics and Labour of Norway, 2004

Todėl svarbu akcentuoti konkrečių turizmo objektų prieinamumo elementus.

7 UD PRINCIPAI

(Ron Mace)

1. Visų lygybė

5. Tolerancija klaidoms

2. Lankstumas

6. Mažai fizinių jėgų

7. Optimalus dydis ir erdvė

3. Paprastas ir intuityvus naudojimas

4. Suvokiama ir juntama informacija

1. Lygios galimybės (dizainas ir vartojimas tinkamas įvairių galimybių žmonėms);

- 1a. Užtikrinti vienodas priemones/galimybes visiems vartotojams (pvz.: – Jei pateikiama video informacija – turėtų būti rašomas tekstas apačioje).
- 1b. Vengti vartotojų segregacijos/stigmatizacijos;
- 1c. Privatumas, saugumas turi būti visiems vienodai užtikrinamas;
- 1d. Dizainas priimtinas/patrauklus visiems.

2. Lankstumas (tinkamas atsižvelgiant į platų spektrą individualių poreikių/gebėjimų/galimybių)

2a. Sudaromos galimybės pasirinkti koku būdu naudoti – kaip patogų;

2b. Pritaikyta kairiarankiams/dešiniarankiams;

2c. Padeda vartotojui pasiekti tikslumo, preciziškumo (dizainas tiesiogiai įtakoja geresnį rezultatą);

2d. Vartotojas gali pasirinkti savo tempą.

3. Paprastas ir intuityvus naudojimas

(suprasti ir naudotis paprasta, nepriklausomai nuo patirties, žinių, kalbos, koncentracijos, išsilavinimo lygio)

3a. Eliminuoti nereikalingą sudėtingumą/painumą;

3b. Eliminuoti nereikalingą tekstą ypač orientuotą į vieną kalbą;

3c. Palikti tik esminės svarbos informaciją;

3d. Atgalinis ryšys siekiant atitikti klientų lūkesčius.

4. Suvokiama ir juntama informacija

(komunikuojama informacija suprantama nepriklausomai nuo vartotojo sensorinių gebėjimų)

- 4a. Naudoti skirtingus būdus (ilustravimas, žodinė info, taktilinė (lytėjimo) perteikti esminę informaciją;
- 4b. Išskirti svarbiausią informaciją kontrastais (spalvomis ir pan.);
- 4c. Vartoti paprastus, žinomus terminus, supaprastinti pavadinimus;
- 4d. Užtikrinti įrankių ir būdų suderinamumą, siekiant kompensuoti ribotas sensorines galimybes;

5. Tolerancija klaidoms (dizaino dėka minimizuojama nepageidaujamų pasekmių rizika dėl neplanuotų, atsitiktinių veiksmų)

- 5a. Eliminuoti bet kokią riziką keliančius elementus, juos izoliuoti, sukurti apsaugas ir pan.;
- 5b. Įspėjantys apie pavojų ženklai;
- 5c. Jei įmanoma užtikrinti klaidų saugą;
- 5d. Eliminuoti nesąmoningus veiksmus budrumo reikalaujančiuose procesuose.

6. Mažai fizinių jėgų

(dizaino dėka produktas naudojamas efektyviai ir komfortabiliai, nevarginant)

6a. Leisti vartotojui išlaikyti neutralią kūno padėtį;

6b. Fizinė jėga naudotina pagrįstais/priimtinais atvejais (nereikalaujama nereikalingų varginančių veiksmų);

6c. Minimizuoti kartotinių veiksmų poreikį;

6d. Minimizuoti nuolatinės fizinės jėgos naudojimo poreikį.

7. Optimalus dydis ir erdvė

(dizaino dėka užtikrinamas optimalus dydis ir erdvė, nepriklausomai nuo vartotojų fizinių savybių.)

7a. Svarbūs elementai turi būti matomi ir pasiekiami;

7b. Svarbiausios informacijos akcentavimas, išskyrimas kontrastai ir pan.;

Kaip pasiekiamas geras rezultatas?

- Kuriant universalų dizainą įtraukiami kuo įvairesni žmonės – tai duoda naujų dizaino idėjų.
- Nustatomi įvairūs klientų poreikiai.
- Stebėseną ir tyrimai.
- Vartotojai – partneriai.
- Grįžtamasis ryšys.

Universalaus dizaino įgyvendinimas ES SF projektuose

Informacinės visuomenės plėtros projektuose:

Projektas turi numatyti funkcionalumus, leidžiančius teikti paslaugas neįgaliesiems ir mažinti socialinę ir kalbinę atskirtį. Projekto vykdytojas, kurdamas ir (arba) modernizuodamas elektronines ir (arba) sudėtingas elektronines paslaugas turi vadovautis:

- Viešųjų ir administracinių elektroninių paslaugų tinkamumo naudotojams užtikrinimo priemonių metodinėmis rekomendacijomis;
- Neįgaliesiems pritaikytų interneto tinklalapių kūrimo, testavimo ir įvertinimo metodinėmis rekomendacijomis.

Universalaus dizaino įgyvendinimas ES SF projektuose

Kuriant interneto svetaines rekomenduojama vadovautis Pasaulinio saityno konsorciumo parengtomis Interneto tinklalapių turinio prieinamumo rekomendacijomis (angl. *Web Content Accessibility Guidelines*) 2.0, kurios skelbiamos adresu www.w3.org/TR/WCAG20.

Identifikuojami interneto svetainių prieinamumą apibūdinantys principai:

- internetu svetainių turinys turi būti suvokiamas ir suprantamas (tai reiškia, kad informacija arba veiksmas negali viršyti naudotojo supratimo, informacija turi būti pasiekama visiems naudotojų pojūčiams)
- valdomas (tai reiškia, kad interneto svetainė neturi reikalauti iš naudotojo veiksmų, kurių jis negali atlikti)
- lankstus (tai reiškia, kad vystantis technologijoms interneto svetainė turi išlikti pasiekiamą).

Konkrečios gairės tikslų įgyvendinimas vertinamas pagal tai, kiek ir kokių jai nustatytų sėkmės kriterijų tenkina vertinama įstaigos interneto svetainė. Atitiktis ITTPR 2.0 sėkmės kriterijams lygis žymimas raidėmis A (žemiausias), AA arba AAA (aukščiausias).

Informacijos pateikimas

- Svarbu pateikti **kuo tikslesnę informaciją apie objektų pritaikymą** neįgaliesiems.
- Svarbu, **ar ir kaip iki objekto galima atvykti** (jei objektas pritaikytas, tačiau nėra kaip iki jo atvykti, objekto pritaikymas tampa nebesvarbus).
- Rekomenduoti lankomus objektus **atsižvelgiant į skirtingus gyventojų grupių interesus** (neįgalieji, pagyvenę, vaikai, šeimos ir pan.), ką jie gali aplankyti, pasiūlyti patogų maršrutą.

UD didina paslaugų vartotojų turizmo sektoriuje – 20 proc.

Papildomos informacijos šaltiniai:

<http://www.ndt.lt/parengti-vaizdo-siuzetai-lietuvos-visuomene-supazindinantys-su-universaliuoju-dizainu/>

http://www.smartcities.info/files/Smart_Cities_Research_Brief_16_Impact_of_web_accessibility_on_e-service_design.pdf

<http://www.who.int/features/qa/50/en/>

https://www.europewithoutbarriers.eu/download/21_Dimitrios-Buhalis.pdf

Klausimai?
Ačiū už dėmesį!

